

Рецензія

доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного, господарського та екологічного права Національного технічного університету Миколи Миколайовича Потіпа на дисертацію Лейченко Олени Володимирівни на тему: «Прокуратура у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність теми дисертації О.В. Лейченко зумовлена сучасними процесами реформування системи публічної влади, трансформацією функціонального призначення прокуратури та необхідністю забезпечення ефективного захисту публічних майнових інтересів в умовах воєнного стану, децентралізації та післявоєнного відновлення України. У сучасних умовах особливого значення набувають питання забезпечення законності у сфері використання та збереження державного і комунального майна, захисту бюджетних ресурсів, земельних активів, об'єктів критичної інфраструктури та інших матеріальних основ функціонування держави й територіальних громад.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України істотно загострила проблеми захисту майнових інтересів держави та територіальних громад, зокрема у сферах відшкодування збитків, повернення незаконно відчуженого майна, захисту публічних фінансів, забезпечення законності у земельних, господарських, бюджетних та корпоративних правовідносинах. За таких умов прокуратура фактично виступає одним із ключових суб'єктів забезпечення судового захисту публічної власності та відновлення порушених майнових інтересів держави і територіальних громад.

Актуальність дослідження посилюється також тим, що чинне законодавство України у сфері представництва прокурором інтересів держави та територіальних громад залишається недостатньо узгодженим і містить низку колізійних та дискусійних положень щодо підстав, меж та порядку реалізації представницьких повноважень прокуратури. На практиці зазначене зумовлює неоднозначність судового тлумачення категорій інтереси держави,

бездіяльність компетентного органу, межі допустимого прокурорського втручання у приватноправові та господарські відносини, а також співвідношення представницької функції прокуратури з принципами самостійності органів місцевого самоврядування та диспозитивності судового процесу.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває у контексті євроінтеграційних процесів та необхідності приведення діяльності прокуратури у відповідність до європейських стандартів функціонування правових інститутів, практики Європейського суду з прав людини, рекомендацій Венеціанська комісія та стандартів Ради Європи щодо забезпечення принципу верховенства права, пропорційності втручання держави у сферу майнових прав і недопущення надмірного розширення повноважень прокуратури поза межами її конституційно визначених функцій.

Наукове осмислення правової природи представницької функції прокуратури, визначення критеріїв публічного майнового інтересу, дослідження процесуальних механізмів реалізації прокурорських повноважень та формування ефективної моделі взаємодії прокуратури з органами державної влади й місцевого самоврядування має важливе теоретичне та практичне значення. Дисертація О.В. Лейченко спрямована на комплексне вирішення зазначених проблем, вироблення науково обґрунтованих підходів до вдосконалення законодавства та правозастосовної практики, що свідчить про її значну наукову новизну, практичну цінність і відповідність актуальним потребам розвитку юридичної науки та системи публічного управління в Україні.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Рецензування дисертаційного дослідження О.В. Лейченко дає підстави констатувати, що робота має чітку структуру, логічну побудову та ґрунтується на опрацюванні значного масиву нормативно-правових актів, наукових джерел із загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного, господарського права, а також спеціальних досліджень, присвячених

проблематиці діяльності прокуратури у сфері представництва майнових інтересів держави та територіальної громади. Дисертація О.В. Лейченко є комплексним науковим дослідженням, якому притаманний послідовний підхід до розкриття об'єкта і предмета, а також досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань.

Належний рівень наукової обґрунтованості й практичної значущості результатів дослідження, відображених у сформульованих здобувачкою наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено належним методологічним та теоретичним підґрунтям, використанням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті й завданням дисертації, залученням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази. Вдале поєднання методів аналізу, синтезу, узагальнення, системного та формально-юридичного підходів дало змогу авторці дослідити діяльність прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади й успішно розв'язати поставлені наукові завдання.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх апробацією у наукових публікаціях, обговоренням на науково-практичних конференціях та інших фахових заходах. Одержані результати мають не лише теоретичне значення як система нових наукових положень, що сприяють поглибленню знань у сфері адміністративного, цивільного та господарського права України, а й практичну цінність для вдосконалення чинного законодавства щодо нормативного регулювання діяльності прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади.

Проведене О.В. Лейченко дослідження є результатом її самостійної наукової роботи та становить вдалу спробу визначення напрямів підвищення ефективності діяльності прокуратури у сфері представництва майнових інтересів держави та територіальної громади. Основні положення дисертації відображені у 6 наукових працях, з яких 3 наукові статті опубліковано у

фахових виданнях України у сфері права категорії Б, а також у 3 матеріалах і тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій авторки дає підстави стверджувати про належну обґрунтованість результатів дисертації О.В. Лейченко, їх теоретичну та практичну значущість у межах досягнення поставленої мети й завдань. Це свідчить про високий науковий рівень роботи, а також про відповідність обсягу та змісту наукових публікацій вимогам чинного законодавства України.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується насамперед комплексним характером проведеного дослідження, логічною послідовністю викладу матеріалу, належним рівнем методологічного забезпечення та широкою джерельною базою. Дисертаційне дослідження О.В. Лейченко ґрунтується на системному аналізі положень Конституції України, Закону України «Про прокуратуру», процесуального законодавства, міжнародно-правових актів, практики Конституційного Суду України, Верховного Суду, Великої Палати Верховного Суду та Європейського суду з прав людини, що дозволило авторці комплексно дослідити проблематику діяльності прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади.

Належний ступінь наукової обґрунтованості результатів дисертації досягнуто завдяки використанню комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, зокрема діалектичного, історико-правового, формально-юридичного, системно-структурного, порівняльно-правового, логіко-семантичного, функціонального та статистичного методів. Їх застосування дозволило дисертантці дослідити правову природу представницької функції прокуратури, визначити її місце у механізмі захисту публічних майнових інтересів, а також сформулювати науково обґрунтовані

підходи до вдосконалення законодавства та правозастосовної практики у цій сфері.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі адміністративного права і процесу, конституційного права, цивільного права і процесу, господарського права і процесу, теорії держави і права та інших галузевих юридичних наук. Використання значного масиву наукових джерел дозволило авторці належним чином обґрунтувати власні наукові підходи та сформулювати аргументовані висновки щодо проблем реалізації представницьких повноважень прокуратури.

Достовірність одержаних результатів підтверджується також значним обсягом опрацьованої судової практики, зокрема рішень Верховного Суду, Великої Палати Верховного Суду, Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, що надало можливість дисертантці не лише проаналізувати актуальні тенденції правозастосування, а й сформулювати практично орієнтовані рекомендації щодо вдосконалення механізму прокурорського представництва майнових інтересів держави та територіальних громад.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації характеризуються внутрішньою логічністю, послідовністю та належним рівнем аргументованості. Їх обґрунтованість забезпечується взаємозв'язком теоретичних положень із аналізом чинного законодавства та практики його застосування, а також апробацією основних результатів дослідження у наукових публікаціях та виступах на науково-практичних конференціях.

Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих авторкою висновків і рекомендацій у науково-дослідній діяльності, нормотворчому процесі, правозастосовній практиці органів прокуратури, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін адміністративно-правового, господарсько-правового та конституційно-правового спрямування. Загалом результати дисертаційного дослідження О.В. Лейченко є належним чином обґрунтованими, достовірними

та такими, що мають важливе теоретичне і практичне значення для розвитку юридичної науки та вдосконалення діяльності прокуратури у сфері захисту публічних майнових інтересів.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження О.В. Лейченко полягає в тому, що сформульовані у роботі наукові положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого опрацювання проблем діяльності прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади; у правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавчих і підзаконних актів, що регулюють повноваження прокуратури у сфері захисту публічних майнових інтересів; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності прокурорського представництва у справах щодо захисту державного і комунального майна, бюджетних коштів, земельних ресурсів та інших публічних активів; в освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Цивільне право», «Цивільний процес», «Господарське право і процес», а також підготовки навчально-методичних матеріалів із відповідної проблематики.

Оцінюючи зміст дисертації та її завершеність у цілому, слід зазначити, що дисертаційна робота О.В. Лейченко на тему Прокуратура у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади має комплексний, структурований і логічно завершений характер. Робота відповідає вимогам, встановленим нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України, зокрема положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти, наукових установах, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії.

Дисертація О.В. Лейченко складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі авторкою обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження,

розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, охарактеризовано методологічну, теоретичну, нормативну та емпіричну основу дисертації, сформульовано наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та публікації.

У першому розділі «Правовий статус прокуратури в Україні» досліджено історико-правовий розвиток інституту прокуратури, простежено еволюцію її функцій, місця і ролі в системі органів державної влади, а також проаналізовано нормативні основи діяльності прокуратури, їх сучасний стан і виклики сьогодення. Такий підхід дозволив авторці сформувати теоретико-правове підґрунтя для подальшого аналізу представницької функції прокуратури.

У другому розділі «Представництво майнових інтересів держави та територіальної громади прокуратурою» розкрито повноваження прокуратури у сфері захисту майнових інтересів держави, визначено особливості здійснення представницьких функцій прокуратури у судах, а також охарактеризовано роль прокуратури у представництві майнових територіальних інтересів держави, державних підприємств, установ і суб'єктів господарювання. У межах цього розділу авторкою проаналізовано ключові проблеми правозастосовної практики та обґрунтовано субсидіарний характер прокурорського представництва.

У третьому розділі «Проблеми та перспективи вдосконалення здійснення повноважень прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади» досліджено світовий і зарубіжний досвід забезпечення представництва публічних майнових інтересів органами прокуратури, а також визначено напрями підвищення ефективності діяльності прокуратури у зазначеній сфері. Авторкою запропоновано шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення, організаційних механізмів, міжвідомчої взаємодії та цифровізації прокурорської діяльності.

Зміст дисертації свідчить про послідовне розкриття поставленої наукової проблеми, належну аргументованість сформульованих висновків і рекомендацій, а також про завершеність проведеного дослідження. Робота має самостійний характер, відзначається науковою новизною, теоретичною

значущістю та практичною спрямованістю, що дозволяє оцінити її як завершене дисертаційне дослідження, виконане на належному науковому рівні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Водночас схвально оцінюючи дисертаційне дослідження О.В. Лейченко, не можна обійти увагою її певні дискусійні положення.

1. Авторка цілком обґрунтовано акцентує увагу на недопустимості відновлення моделі «загального нагляду», водночас окремі запропоновані підходи щодо посилення аналітичної та координаційної ролі прокуратури потенційно можуть сприяти розширеному тлумаченню її функцій поза межами конституційно визначеної компетенції.

2. Положення щодо необхідності запровадження спеціалізації прокурорів у сфері захисту публічного майна є обґрунтованими, однак у роботі недостатньо враховано вже наявні напрями внутрішньої спеціалізації органів прокуратури, зокрема у сферах земельних правовідносин, бюджетних правопорушень, захисту державної власності, екологічної безпеки та протидії корупції. У зв'язку з цим авторці доцільно було б конкретизувати, яким чином запропонована спеціалізація співвідноситиметься з чинною організаційною структурою органів прокуратури та існуючим функціональним розподілом повноважень.

3. Окремі висновки дисертації сформульовані на загальному теоретичному рівні. Зокрема, положення щодо необхідності підвищення ефективності взаємодії прокуратури з іншими органами публічної влади потребують більш детального визначення конкретних адміністративно-правових механізмів реалізації такої взаємодії.

4. У роботі, зокрема, в межах другого розділу, недостатньо розкрито питання процесуальної економії та співвідношення прокурорського представництва із принципом диспозитивності судового процесу, особливо у господарському судочинстві, що має важливе значення з огляду на тенденції до обмеження надмірного втручання держави у приватноправову сферу.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, виконаного О.В. Лейченко, а мають переважно дискусійний характер і можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок за обраною тематикою.

Аналіз результатів дисертації дає підстави стверджувати, що робота О.В. Лейченко є самостійною, завершеною науковою працею, у якій запропоновано авторське бачення проблематики діяльності прокуратури у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади.

Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що дисертація Прокуратура у системі представництва майнових інтересів держави та територіальної громади є завершеним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати та запропоновано вирішення актуального наукового завдання щодо вдосконалення правових засад діяльності прокуратури у сфері захисту публічних майнових інтересів.

Робота відповідає вимогам чинного законодавства України щодо підготовки та присудження ступеня доктора філософії, а її авторка – Лейченко Олена Володимирівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

професор кафедри
цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»,
доктор юридичних наук, професор

М.М. Потіп